

Mehiški "revolucionarji" pobegnili iz Torreona

Cim so padle prve bombe federalcev iz zraka na mesto, so rebeli začeli brusiti pete proti Chihuahui. Demolirani železniški tirj preprečili zajetje vstaške armade. Escobarjeva družina zbežala z naropanim denarjem v Združene države.

Mexico City, 17. marca. — Mehška vlada je nocoj priznala, da se je Callesov načrt zajetja Escobarjeve rebelne armade v Torreonu izjalovil. Razbite železniške proge, ki jih morajo federalci sproti popravi, so zadržale zvezno armado, da ni mogla obkrožiti vstašev. Federalni letalci so sicer z bombami iz zraka prizadeli veliko škodo vstašem in zadržujejo njihov beg na severni strani mesta, kjer je ostala železnica proti Chihuahui odprta, toda glavni del vstaških čet se je le izmuznil iz obročja.

Vstaši so začeli bežati iz Torreona že v petek, ko so padle prve bombe iz zraka v mesto. Nekaj civilistov je bilo ubitih. Bombardiranje vstašev iz zraka se je nadaljevalo včeraj in danes. Dva vstaška aeroplana sta se dvignila v zrak in vnela se je prva bitka v višinah, ki pa ni trajala dolgo. Vstaši so pobegnili.

Situacija je zdaj taka, da bodo morale zvezne čete loviti vstaše po državi Chihuahui in morda do ameriške meje. Večja bitka je mogoča le tedaj, če se federalcem posreči zajeti večji del vstaške armade.

Mexico City, 17. marca. — General Escobar, glavni rebelni vodja, je poslal svojo ženo in ostalo družino v Združene države. Poslal je tudi denar. Kakor tu poročajo, je Escobar poslal v ameriške in kanadske banke čez deset milijonov dolarjev, potem ko je oropal banke v Monterreyu, Saltilu in Torreonu.

Mexico City, 16. marca. — Prve federalne čete, ki se bližajo Torreonu, so bile danes zjutraj že 30 milj od mesta. Z okupacijo Duranga so imeli federalci odprto pot na celi fronti; vse strateške železniške točke južno, zapadno in vzhodno so bile v njihovih rokah.

Medtem pa so federalni aviatiki opazili, da se je začel general Escobar že včeraj umikati iz Torreona. Obkroževajoči manever zveznih čet je nekoliko zastal od severovzhodne strani in vodja vstašev je izbral priložnost za udaril skozi odprto na severni strani. Letalci so videli vlake in dolge karavane avtomobilov s četami ter kavalerijske oddelke ki so se pomikali iz Torreona na sever, najbrž v smeri proti Chihuahui Cihuadu.

"Upanje, da bomo imeli bitko v okoliših Torreona, je izgubljeno," je izjavil predsednik Gil sredi nejevoljno, ko je prejel poročilo o begu. Načrt vlade je bil, da zvezna armada ujame vso rebelno silo s upornimi generali vred v obroču Torreona in tako z enim samim udarcem ubije revoluto. General Almazan, ki je prodiral od Montereya, da zapre vstašem severno pot, vsekakor ni izvršil svoje naloge.

"Beg Escobarja iz Torreona pa jasno dokazuje, da je njegova vstaška flaska," je nadaljeval Gil. "Nekaj časa bomo še imeli opravka s čiščenjem severnih držav."

Calles je sredi sporočil, da je bila njegova okupacija Duranga nekrvava. Uporni general Amaya je s 1200 možmi pobegnili iz mesta brez boja.

Druge uradne vesti so: V manjšem spopadu med bežnimi rebeli in zvezno konjenico v okolici Terramadera med Saltilom in Torreonom je bilo 50 vstašev ubitih in 105 ujetih; deset federalcev je bilo ubitih.

Rebelni general Amaya, ki je zbežal iz Duranga s svojo četo, je izginil v hribih 148 milj severno od železnice.

Delavci v Illinois noče organizirati?

To je najnovejši "slager" trgovske zbornice v Texasu za zavljenje industrijskih podjetnikov v Texas.

Houston, Texas. — Mehški delavci, ki se ne dajo organizirati, se dobe v neizpoljivem številu v Texasu za nove tekstilne tovarne. Tako se glasi vabilo lokalne trgovske zbornice, ki ima namen privabiti kapitaliste v državo Texas, da zgrade tekstilne tovarne, ki naznanjajo povsod začetek industrije v državi. Buletin, ki vsebuje to nezmisljeno in veliko neresnico, so ravnozarasposlali novoangleškim tovarnarjem v pričakovanju, da bodo tovarnarji kar drli v novo obljubljeno deželo za kapitaliste in gradili nove tekstilne tovarne.

Ta buletin dalje pripoveduje, da je v Houstonu sedem tisoč domačih delavcev v starosti od 18 do 44 let. Delavke v enajst tekstilnih tovarnah v Texasu zaslužijo povprečno po \$14.41 na teden pri 55 ur dela v tednu.

Ta buletin pove jasno in odločno, da bizniški svet špekulira na človeško neumnost in lakomnost. Zemljiščnim trgovcem gre za to, da prodajo po kolikor mogoče visoki cen zemljišča, na katerih bi se zgradile tovarne. Da ribice, ki se love, primajo za nerodno nastavljen vado, je treba predočiti velike dobičke, ki jih dajejo po naukih ekonomov stare kapitalistične šole le podjetja, v katerih delajo neorganizirani delavci. Ta vada je toliko bolj vabljiva, če zapišejo, da so v Texasu taki mehški delavci, ki se sploh ne dajo organizirati.

Kdor pozna le abecedo bojev med delavci in delodajalci v industriji, vsi, da takih delavcev sploh ni na svetu. Kakor hitro se zgrade tovarne in zaposlijo delavci v nji, je vsa stvarjena podlaga za organiziranje neorganiziranih delavcev.

Propaganda trupa elektrike

Časnikarska organizacija prejema denar od trupa za propagando.

Washington, D. C. — Zvezna obrtna komisija, ki preiskuje propagando elektrike trupa, se je proti ljudskemu lastništvu javnih naprav, je te dni odkrila, kako so se elektriki magnatje borili proti poskusom, da mesta in občine v državi Californiji lastujejo javnopotrebniške naprave. Rekordni in izjave pri pred zvezno obrtno komisijo so pokazali, da je bil glavni vodja propagande R. A. Eltringham, upravitelj informacijskega biroja elektrika trupa za državo Californijo.

Eltringham je upravljal poseben denarni sklad, iz katerega je plačeval velike vsote Hartleyjevi časnikarski agenciji, ki je pošiljala raznim listom v približno 40 državah, v katerih se je pojavljalo javnopotrebniške naprave, ki so jih lastovala mesta in občine v državi Californiji in obenem se je agitiralo za naprave elektrika trupa. Za to propagando je agencija prejela od trupa v zadnjih dveh letih nad tristo tisoč dolarjev, ne vstavi vsote, ki so jo prejeli lastniki in uredniki listov.

Zvezna obrtna komisija je v petek prekinila s zaslišanjem pri glavnem trupu propagande, da dobi v svoje roke gotove dokumente, in bo nadaljevala s njim 21. marca.

Jugoslavija in Grčija podpisali pakt.

Ženeva, 16. marca. — Grški zunanji minister Carapanos in jugoslovanski pomočnik zunanji minister Kumandji sta danes podpisala solunski pakt, s katerim so rešena vsa sporna vprašanja glede proste luke za Jugoslavijo. Obenem je bil podpisan pakt prijateljstva in arbitraže.

MELLON ŠČITI INDUSTRIJE PREROGA IN JEKLA

Lobijisti skušajo preprečiti izvesti najstrožjo kontrolo nad to poljico.

Pittsburgh, Pa. — Mellonovi lobijisti si prizadevajo na vse kriplje preprečiti zakon, ki bi postavil premoženo in železarsko poljico pod strogo nadzorstvo. Tako izjavlja pittsburska podružnica Unije za ameriške civilne svobodoljubce. Se celo mla Bainbridgeva resolucija, ki določa, da morajo člani te polije naznaniti imena in adrese svojih prejšnjih delodajalcev in kje so delali, se tem lobijistom zdi preveč ostra in resolucija je bila porinjena na stran. Narodna slovaška jednota, Centralna delavska unija, Civilni klub, Beaverjeva združena federacija ženskih klubov in druge organizacije zahtevajo, da se odpravijo privatne policijske arade. Te organizacije so sprejele resolucije in jih poslale na pristojno mesto.

Unija za ameriške civilne svobodoljubce je obdržala dobro oblikan shod, ki je sprejel resolucijo, v kateri zahteva, da se za premoženo in železarsko poljico sprejmejo saj te omejitve:

Deset tisoč dolarjev poročstva. Avtoriteta te polije preneha pet sto čevljev od tovarniške ali premožniške lastnine. Preiskava vseh kandidatov, ki se prijavijo na polje. Seriji ne smejo pooblašati te polije. Člani te polije morajo biti volilci te države.

Unija za ameriške civilne svobodoljubce je izjavila, da je vzpričo silne politične moči, ki jo imajo železarji, jeklarji in premožniške družbe, brezuspešno zahtevati odpravo premoženo in železarsko polje, da pravno je ta polija umorila John Barkoskega pred kratkem na brutalen način.

Pittsburgh Coal kompanija je nedavno naznanila, da ne bo izpremenila svojega policijskega sistema, da bi bil John Barkoski umorjen. Polija ima zdaj manj kot trideset policajev, ob času stavke je pa najela 500 policajev, ki so povzročili \$800,000 stroškov.

Anglija ovira svetovno banko.

Pariz, 16. marca. — Vprašanje mednarodne banke ali nadbanke, o katerem razpravljajo na reparacijski konferenci, se je zavleklo valed opozicije angleških delegatov. Anglija hoče, da je mednarodna banka v Londonu in da je angleški sterlingi funt denarna valuta banke. Večina delegatov nasprotuje temu, posebno Američani, ki slutijo, da bi potem trpel New York kot novi denarni center. Mogoče naredijo kompromis, da se banka nastani v Berlinu. Prvotni načrt je bil, da je banka v Ženevi ali v Haagu. Angleži se pa boje, da bi to povzdiglo švicarsko ali holandsko denarno valuto.

Trockij ne da svoje slike.

Carigrad, 16. marca. — Reporterji, ki so včeraj obiskali Trockija s kamerami v rokah, da posnamejo njegovo sliko, so bili slabo sprejeti. Trockijev sin, ki jim je odprl vrata, jim je povedal, da oče se ne pusti fotografirati za nobeno ceno. Trockij se ni bil fotografiral, odkar si je obril brado in brke.

Klosterški zaklad najden v Rusiji.

Samara, U. S. S. R., 16. marca. — Otroci v koloniji pri Sarovsku so med igranjem našli v pesku zasut železni zaboj, v katerem so bili s diamanti okrašeni ikoni (svete podobe), zlatniki in druge dragocennosti. Vse skupaj se ceni na več milijonov rubljev. Domneva se, da so skrinjo zakopali menihi iz bližnjega samostana, ko je izbruhnila revolucija.

Koraki za drugi medoceanski kanal

To pomeni, da kmalu zapoje mrtvaški zvon suverenosti Latincev v teh pokrajinah.

Washington, D. C. — Ko je senat sprejel skupno resolucijo, ki predvideva \$150,000 dolarjev za trasiranje nikaragviškega kanala, so bili podvzeti prvi koraki za zgradbo drugega medoceanskega kanala in obenem za odpravo suverenosti domačinov v teh pokrajinah.

Senator Dill iz Washingtona, ki se je zastoj bojeval proti mornariškemu proračunu s svojim amendentom za umaknjenje pomorščakov iz Nikaragve, je naskočil predlagano trasiranje nikaragviškega kanala. Omenjal je senatorje, da bo trasiranje kanala tvorilo za upravo dober izgovor, da pomorščaki ostanejo v Centralni Ameriki.

Kanal se ne bo gradil še za dobo ene generacije, medtem bo washingtonska vlada porabila vojaško silo, da kontrolira deželo tam doli na jugu.

Senator McMaster je ugovarjal zgradbi novega kanala, ker je videl v tej zgradbi nevarnost za procvitanje srednjega zapada. Zgradba panamskega prekopa je povzročila znižanje cen za prevažanje blaga na železnice. Naglašal je, da vlada ni zgradila sistema vodnih poti v notranjosti dežele. Ta sistem vodnih poti je bil obljubljen, ko je srednji zapad glasoval za panamski kanal. Rekel je, da se veliko cenje polje železniški voz konserviranih živil iz New Yorka v San Francisco po morju, kot pa po železnici. Po morju stane le \$210, po železnici pa \$768.

Ti argumenti niso imeli nobenega učinka na senat. Zgradbo nikaragviškega kanala priporočajo militaristi in veletovarnarji. In ti bodo najbrž tudi odločili.

"Boljševiška nevarnost v motorni industriji"

Pridiga pastor universalistične cerkve.

Brookline, Mass. — "Nevarnost boljševizma v motorni industriji" je predmet pridige, ki jo je obdržal rev. Smith, pastor universalistične cerkve na Coolidgevem vogalu v tem mestu. Kaj poretijo k temu kapitalisti in delavci? Je vprašal sveti mož, ko je delal pesti na prižnici in z očmi meril svoje poslušalce.

Pobožni mož ni omenil v svoji pridigi dijakov bogoslovne fakultete na univerzi v Yalu in ni povedal, kaj so ti bogoslovni dijakovi doživeli, ko so med počitnicami delali v motornih tovarnah v Detroitu. Ti bogoslovni dijakovi so sestavili poročilo in v tem poročilu so rekli: "Nismo mogli najti duha Jezusa Krista v Detroitu." Izredno vabilo, ki je bilo razposlano avtnim razpečevalcem, agentom in prodajalcem v Bostonu, ni vključevalo samo mehaničarjev.

ELEKTRIČNI STOL SAMO ZA DELAVCE.

Le malo je bilo izjem.

Albany, N. Y. — Dr. Bernard Glick, psihater državne ječe Sing Sing, v kateri ubijajo na smrt obsojene ljudi z elektriko, je pred justičnim odsekom "Razne legislaturne izjavi: Razen par izjem se ni bil bogat človek na električnem stolu." Pridružil se je Arthur Garfield Haysu, odvetniku ameriške civilne unije in drugim, ki priporočajo, da se za ljudstvu na splošno glasovanje odprava smrtna kazni.

Nemški zdravniški apelirajo na Trockija.

Berlin, 16. marca. — Vodilni zdravniki v Nemčiji so danes adresirali na vlado apel, naj dovolijo Levu Trockiju, da pride v nemško zdravilišče.

PRIGANJAŠKE METODE V AVT- NIH TOVARNAH

Stiri sto priganjašev pod raznimi imeni priganja 1,600 delavcev. Podjetniki se pulijo med seboj za najbolj urne, izvežbane in krepke delavce.

Detroit, Mich. — Priganjaške metode v delavnicah in tovarnah Clevelanda, Toleda in Detroita so v polnem cvetju. Delavci pa prenašajo to zlo kapitalističnega sistema blagovne produkcije in distribucije potrpečljivo in brez organiziranega odpora.

V delavnicah New Central železnice v Clevelandu vihti ganga štiri sto priganjašev pod raznimi imeni priganjaški bič v intenzivnem delu železniške družbe nad tisoč šest sto delavci. Tu so supervizorji nastavljeni, ki študirajo, koliko časa vzame za izvršitev enega dela, nameščeni, ki določijo, koliko se plača za izvršeno delo, predelavci in podpredelavci in drugi. Na vsake štiri delavce pride že en priganjač te vrste in za kompanijo, pravzaprav za delničarje so to izplačila.

Ob istem času, ko se priganjašev delavci v delavnicah te železniške družbe na ta način, je bratovščina železniških aklaidičnih pisarjev in delavcev na ravno tej železnici v New Yorku razvila službo ekspediterjev za dostavljanje in razdelitev blaga, ki daleč prekosi službo železniškega transportnega biroja. To dejstvo je obudilo ljubosumnost eksekutivnih uradnikov, ampak je odpravilo nevarnost kompanijske unije.

Podjetniki v Toledu in Detroitu konkurirajo med sabo za najbolj urne, izvežbane in krepke kovinske delavce. Dnevniki v Detroitu prinašajo oglase tovarnarjev v Toledu, dnevniki v Toledu pa trdijo v svojih člankih, da so kevinaki delavci v Toledu bolje plačani kot v Detroitu. Ti listi izjavljajo, da mašinisti v Toledu, ki pripravljajo kose za montažo, zaslužijo povprečno po 75 centov na uro. V Pittsburghu plačajo strojnikom po 79 centov na uro. Kovarji v Toledu zaslužijo po dolarju na uro, v Detroitu pa le po 88 centov. Izdelovalci matice zaslužijo v Toledu po \$1.40, v Detroitu in Chicago pa le po 92 centov.

Telefonski kompaniji darovanih \$15,000,000

Teh petnajst milijonov dolarjev bo kompanija lahko pobasala vsako leto.

New York, N. Y. — Newyorška telefonska kompanija lahko vzame iz žepov telefonskih naročnikov in onih, ki se poslužujejo telefona, petnajst milijonov dolarjev na leto. Tako je sklepali iz ugodnega poročila, ki ga je podal Isaac B. Oeland, posebni mojster v pravdi za povisjanje pristojbin, zveznemu sodišču. Oeland je pronašel, da je kompanija v letu 1928 imela čistega dobička dva in trideset milijonov dolarjev. Priporočil je, da se pristojbine povisajo za 20 odstotkov, da bo kompanija imela letne dohodke po osem od sto od šest sto milijonov dolarjev. Ta vsota predstavlja močno zvedeno vrednost lastnine telefonske kompanije.

Poročilo ni nič drugega kot ena izmed številnih zmag newyorške telefonske kompanije, ki poročajo, da ta družba dobi, kar želi, ako ne spoli njih želja komisija za javne naprave, se pa obrnejo na sodišče, ako jih sodišča ne marajo spoiliti, se obrnejo pa na komisijo za javne naprave. Zato pa postaja med strokovno organiziranim delavstvom vedno močnejši glas, da naj javni Levu Trockiju, da pride v nemško zdravilišče.

Izdelovalci sraja in bluz zastavkali

Stavko je povzročila besedolomnost delodajalcev.

New York, N. Y. — Osem sto delavci, ki živajo sraja in otroške bluze in so organizirane v organizaciji Amalgamated Clothing Workers, je zastavkalo v devet in štirideset delavnicah. Stavka je pričela, ker delodajalci ne drže besede, da ti delodajalci priznajo unjake razmere in unijko lestvico. Policija seveda pomaga delodajalcem, kajti takoj prvi dan je bilo aretiranih pet piketov.

Po izjavi odborikov delavcev organizacije, je trideset delodajalcev krležo pogodbo, ki je bila sklenjena s organizacijo. Nekateri so znižali mendo, drugi so pa pošiljali delo v delavnice, v katerih so bili zaposleni neorganizirani delavci. Drugih devetnajst delodajalcev pa še ni priznalo unije. Da se prvi nauče spoštovati pogodbo, ki so jo sklenili s organiziranimi delavci; drugič, da priznajo organizacijo delavcev, da je bila stavka potrebna.

Mati treh otrok v posteh prehladnikov

Petletna zaporna kazen ogroža prvo ženko.

Chicago. — Mrs. Cecilia Black, 38-letna Irka in mati treh malih otrok, je bila v petek aretirana v South Chicago in privedena v zvezno palačo pred pomočnega distriktnega pravdnika Williama Parrilla. Obtožba se glasi, da je ženska prevajala pet galon žganja.

Ženska se je jokala in povedala, da je to edina pot, da more dostojno preživeti sebe in otroke, odkar ji je mož umrl pred šestimi meseci. Parrillo je hotel vedeti, kje dobi pijačo, toda obtoženka ni hotela povedati.

"Jaz sem butlegarica, da morem prehranjevati in oblačiti mojo malo družino, ampak o drugih ne govorim," je rekla. "Ako ne poveš, te obtožim na temelju Jonesove postave, kar pomeni pet let zapora in \$10,000 globe," je grozil pravdnik.

"Ne povem," je vztrajala ženska. Obtoženka mora položiti \$1,000 kavelje, če noče ostati v zaporu.

Kuomintang zboruje.

Sanga, 16. marca. — Včeraj je bil ceremonijalno odprt tretji kongres kitajskega kuomintanga ali ljudske stranke, ki danes vlada deželo. Navzočih je 211 delegatov iz vseh krajev Kitajske in nekaj jih je tudi iz inozemstva. Vsi voditelji civilne vojne, ki je prinesla kuomintangovo zmago nad starimi militaristi, so tudi na zborovanju, samo "kristjanskega" generala Feng Juhalanga manjka. Kongres ni javen in poročevalci so izključeni. Po vsaki seji je izdano uradno poročilo o poteku zborovanja.

Peruški Indijanci poklali 40 delavcev.

Lima, Peru, 16. marca. — Časopisi poročajo, da so divji Indijanci iz distrikta Nayarune ob reki Amazon pred nekaj dnevi napadli naselbino Balata in ubili 40 delavcev.

Sin prezidenta Nikaragve se zastrupil.

Tegucigalpa, Honduras, 16. marca. — Medardo Moncada, 23-letni sin predsednika Nikaragve, si je včeraj končal življenje s strupom.

Letalska nesreča.

Altoona, Pa. — Fred Harding, poštni letalec, se je v petek ubil, ko je v megli in nevihti zadel ob neko drevo v bližnjem gorovju.

PROSVETA

GLASOVI IZ NASELBIN

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Narodnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta; Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inozemstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oglepaju n. pr. (Feb. 28-1929) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da va mje s tem dnem poteka naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

SEDANJA KAPITALISTIČNA ČLOVEŠKA DRUŽBA IN ULJESA NA NJENEM TELESU,

Trgovski department poroča, da bo avtna industrija letos prekosila v produkciji višek produkcije prejšnjih let. Vzlic temu poročilo, je pa armada brezposelnih delavcev v Detroitu, kjer je sedež avtne industrije, velika.

Trume brezposelnih delavcev stoje pred tovarnami in čakajo, kdaj jih pokličejo vanje na delo. V velikih Fordovih tovarnah sprejemajo vsak dan nekaj stotin delavcev, a nekaj stotin jih tudi odslove. Na cesto postavljene so slabiči. To so delavci, ki ne morejo zaradi starosti ali drugih vzrokov producirati tega, kar se v tovarni smatra za standard. To se ne vrši radi tega, ker so Ford in drugi, ki imajo prvo besedo pri produkciji v tovarni, slabi ljudje. Ampak do tega jih sili divji konkurenčni boj, ki je najvišja modrost kapitalističnega sistema blagovne produkcije in distribucije. Fordova tovarna mora konkurirati z drugimi tovarnami, ako hoče svoje produkte spraviti v denar. Ako tovarna ne more spraviti svojih produktov v denar, ti produkti ostanejo v tovarni in konec konca je, da mora tovarna prenehati z delom. Ta zakon pa ne velja le za Fordovo tovarno v kapitalistični človeški družbi, ampak za vse tovarne, pa naj izdelujejo avte, obleke, čevlje, meljejo moko, ali pa pečejo kruh.

Iz tega sledi, da se ne odslovljajo slabiči le Fordovih tovarnih in nadomeščajo s krepkimi delavci, ampak da se ta proces vrši po vsem svetu, kjer je uveden kapitalistični način blagovne produkcije in distribucije. Delavec, ki prodaja svojo umsko in telesno moč, bo naletel na take razmere ne samo v Detroitu, kjer je sedež avtne industrije, ampak naletel bo nanje v vseh deželah in v vseh industrijah. Dokler je delavec krepak, spreten in uren, da lahko producira to, kar smatrajo za standard produkcije v tovarni, toliko časa ga obdrže v tovarni. Ko njegova produktivna moč opeša, mu povedo, da ga več ne potrebujejo. Ti slabiči tvorijo danes stalno brezposelno armado, ki pa postaja toliko večja in številnejša, kolikor se stroji spopolnjujejo, da izvrše več dela, in kolikor več paznje in spretnosti zahtevajo od delavca, ki dela pri njih.

Ako se navadni delavec vpraša, kaj je temu vzrok, odgovori: "Preveč je ljudi na svetu!"

Ali je to res? Ali bi bilo več delavcev zaposlenih, ako bi bilo manj ljudi na svetu?

Nikakor ne! Bilo bi prav narobe. Bilo bi zaposlenih se manj delavcev, kot jih je zdaj. Ako je manj ljudi na svetu, ti ljudje tudi potrebujejo manj, in je tudi manj povpraševanja po produktih na trgih. Ako pa padejo zahteve po produktih na trgu, se zniža tudi produkcija.

Ljudi ni torej preveč na svetu, ampak sadovi dela se krivično dele. Delavci danes marsikaj potrebujejo, kar je za življenje najbolj nujno potrebno. Mnogo jih prebiva v slabih, zatohlih, mokrih in nezdravih stanovanjih, ker njih zaslužek ne znese toliko, da bi si najeli zase in svoje družine boljše stanovanje. Veliko delavcev hodi v ponošeni in razcapani obleki na delo. Nekateri v teh oblekah celo prebijejo nedelje in praznike. Zakaj? Zato, ker ne zaslužijo toliko, da bi si kupili obleko, ki jo potrebujejo. Zopet drugi hodijo z raztrganimi čevlji ob slabem vremenu na delo. Nekatere delavske družine stradajo, da je strah. Druge prezebajo, kadar pritisne mraz. Zakaj vse to? Mar zaradi tega delavci trpinčijo samega sebe, da bodo v nebesih dobili boljši prostorček? Kajpa! Njih zaslužek je tako pičel, da ne morejo kupiti potrebnega kuriva, tečne hrane, sploh najnujnejših življenjskih potrebščin, ki so potrebne za ohranitev zdravja. Po pol leta ali še več v letu ne delajo zaradi divjega konkurenčnega boja. Dela ne dobe, ker je opešala njih delavna moč, ali ker so trgi prenapolnjeni s produkti. In kadar delajo, morajo se krivično deliti sadove svojega dela z onimi, ki la-stujejo sredstva za blagovno produkcijo in distribucijo. Ta delitev sadov dela je navadno taka, da delavci prejmejo eno desetino, včasih malo več, ali pa manj, drugo pa odpade na gospodarje.

Gospodarski red, ki je tako urejen, ni red, ampak je nered, pravicata anarhija v gospodarstvu.

Lovšečova in Šubelj v Penni.

Claridge, Pa. — Dne 24. marca ob 3. popoldne v tujaknjem Slovenskem narodnem domu prirediti skupen koncert naša pevca iz domovine, ga. Pavla Lovšečova in A. Šubelj. Oba sta že slehernemu Slovencu v Ameriki znana, če ne osebno pa iz časopisja.

Naša nasebina se je odločila, da ju povabi, ker želimo tudi mi slišati naša slavica iz domovine, o katerih smo že toliko čitali v našem naprednem časopisu. Želeli je, da pripeljejo omenjeno nedeljo v Domovo dvorano starši svoje odrasle in do-raščajoče otroke, kajti po drugih nasebinah se je naša mladina odzvala v obilnem številu in bila je zadovoljna.

Okoliškim nasebinam priporočam, da izrabijo to nenavadno priliko in posetijo koncert v velikem številu. Slišali bodo slovensko pesem, ki je dolgo niso, pa skoro pravgotovo ne iz gri profesionalnih slovenskih pevcev. Udeležite se torej, ne bo vam žal. Zato pa naj bo vaš govor s prijatelji: "V Claridge v nedeljo, dne 24. marca popoldne." Koncert prične točno ob 3. popoldne.

Na svidenje!
Anton Kosoglav.

"Spomlad spet prišla bo ..."

Milwaukee, Wis. — Mraz popljuje in sneg je že skoro skopnel. Dan postaja daljši in ljubeče sonce je že precej visoko na nebu. To pomeni, da se je pričela narava prebujati in vesela pomlad je že na pragu. Trava bo kmalu ozelenela po livadah mestnih parkov in ob straneh bulvarov, listje na drevmih in grmčevju bo pogrnalo, ptice bodo zvrgolele in rajale z veje na vejo, človek se pa bo ob tem veselil. Cvetlice bodo kmalu pomolile glavice iz dolgega spanja in narava bo prebujena, med nas se bo povrnila vigred, oni lepi in krasni letni čas, ki zemljana spominja na mlada leta, ko se je veselilo podil z otroci v dobi brezskrbnih let.

Vse to obvladuje narava, vse to ima pod svojo kontrolo, kar raste, kar živi in rodi na zemlji. Človeka narava menda najbolj ljubi, kajti dala mu je gospodstvo nad celim svetom in vse mu je pokorno. Mnogim živim je dala narava take lastnosti, da v jeseni gredo spat in spe vso zimo brez jedi in pijače. Netopir se obesi v kakemnem temnem podstrešju in tam ostane vso zimo. Medved gre v brol in tam presmrči zimate neugodnosti. Rastline prespe v zemlji in pod snegom, privabi jih šele spomladansko sonce na dan, da človeku delajo veselje. Ptice selivke, ki so odletele na jesen v južne kraje, se kmalu povrnejo med nas, da nam bodo delale kratak čas.

Ali je dala narava tudi človeku lastnost, da se seli iz mrzlega v tople kraje? To torej lahko nekateri, ki so obogateli na račun trpinca, medtem ko je na tisoče in milijone delavcev, ki bi bili srečni, če bi imeli udobno življenje v mrzlih krajih. Tud človek bi se selil v velikem številu v južne kraje, kot ptice selivke, pa v ledovju zakovano njega trdno je telo. Treba je sredstev, da se seli, treba je tega, treba mu je onega, ker ga narava ni obdarila s peruti in ne obleka, pa tudi hrano si mora preskrbeti na težak način. Človek pa je bitje, ki se da izkoriščati od sočloveka do skrajnosti. Zato pa imajo nekateri vsega v izobilju, medtem ko vidimo na drugi strani mizerijo, glad in pomanjkanje.

Mnogo delavcev je danes, ki razumejo socialna vprašanja, ki so seznanjeni s socialistično mislijo. Vedo tudi, da kadar za vlada po vsem svetu socializem, da šele takrat bo resnično blagostanje za delavce vsega sveta, kajti šele takrat bodo resnično prejemali pošteno povračilo za delo svojih rok. Takrat bo imel vsak pravico do resničnega življenja, da mu se ne bo treba vedno bati za kosček kruha, ker družba bo skrbela za stalno delo, za izobrazbo, za vse tisto, česar danes nimajo, kar pa ima le peščica ljudi, ki se je okoristila na račun nevednosti ljudskih mas. Masa pa bo mogla sama

pričeti misliti, kajti na krožniku ne prinese nihče ničesar. Treba je zanimanja, učenja in spoznavanja, predno bo človeštvo prišlo do enakopravnosti vobče. Človek bo moral sam zase misliti, ne slediti slepo tistim, ki mu pripovedujejo o večnem življenju po smrti "na onem svetu" in tistim, ki ga izkoriščajo. Spoznati bo moral, da se mora sam osvoboditi. — Joseph Ule.

O tem in onem.

Gowanda, N. Y. — Pri rojajkih v Eatonu in Fly Creeku, N. Y., sem dobrodošel do danes, ne vem kaj bo zanj. Kakor razumem, ima glavni odbor naše dične jednote preveč moči glede denarja, ker je vložil \$50,000 v Ljubljani v banko. Bi bilo dobro, da prihodnja konvencija "zaštapa" takšno polnoomno upravnim odborom pri jednoti. Če nimajo več varnega kota v Chicago, Ill., naj se jih podučijo, da "America first, always and last." Kakor mislim (z dolgimi ušesi), bi se naj posojevalo denar slovenskim farmarjem v Ameriki na prvo vknjižbo. Kaj vi drugi člani v Gowandi na to rečete, da "z dolgimi ušesi" stressam neslanosti? Oprostite, nekdo mora stresati neslanosti, drugače je predolgočasno na tem svetu pokore.

Konvencija jednote se bliža, tud jaz bi rad kakšno muho odgnal z mojih "dolgih ušes", da bi odletela v Chicago na konvencijo in se vsedla vsakemu delegatu na ramena.

Poseben razred se naj ustanovi pri jednoti, v katerega se lahko vpiše vsaka oseba v starosti od zibelke do groba, brez vsake zbiravniške preiskave s primerno vstopnino in mesečnimi prispevki. — Beseda v pravilih brat se naj črta. Po mojem mnenju se strašansko zlorablja, in namesto te se naj vplelje besedo "član".

Za upravljanje jednotlivih poslov naj se vplelje "manager system". Jaz mislim, da bi članstvo dosti prihranilo. Služba upravitelja jednotlivih poslov bi se naj razpisala in oddala tistemu članu, kateri bi postavil ponudbo za najmanjšo plačo, ravno tako za ostale uslužbence v uradu. In naj bi bilo delo "life time job", ali toliko časa, dokler se ne dokažejo kakšne nezmožnosti ali kakšne druge nerednosti v enem ali drugemu jednotlivem uradu, ali če sam postu službo.

Tudi članu, pardon, bratu u-redniku se moram zahvaliti, da ni mojega besedila, katerega je priobčil 4. marca v Prosveti, vrgel v koš. Nekega pomot je v njem, pa nič zato, glavni namen je dosežen. Ako bodo v tem slučaju postopali z mojimi neslanostmi ravnotako kakor s prvimi in priobčili, se bom potrudil napraviti načrt za pravila za poseben razred tako, da bo volk sit in ovca cela, ali 100% "square deal" za osebo in za jednoto, katere bo vpeljala ta "poseben razred" za bolniško podporo.

Naj še opomnim, da v teh razredih, katere imajo sedaj jednote vpeljane, več koristijo zdravnikom kakor pa bolnikom, posebno v razredu za en dolar bolniške podpore. Po pravilih mora zdravnik bolnika obiskati enkrat na teden, in če je član precej oddaljen od zdravnikov, mu zdravnik računi \$5 do \$7 za obisk. Koliko ostane bolniku od podpore? Nj in stokrat nič. Člani, delegati brez "dolgih ušes" so takšna pravila napravili. Ali ni to za počt od smeja?

M. Krainz.

Rojakinja v spomin!

Canonsburg, Pa. — Dne 22. februarja ob osmih zvečer je tukaj preminula po kratki in mučni bolezni pljučnici nad vse priljubljena in po zapadni Penni prav dobro poznana rojakinja in članica SNP, sestra Mary Podboy.

Pokojnica je bila rojena na vzhodnem Ogrskem in rodov Čehinja. Obvladovala je slovenski jezik prav dobro, poročena je bila s Slovencem rojakom John Podboyjem, tujaknjim večletnim blaginikom društva "Postojnska jama" št. 138 SNP. Bila je tudi ustanovna članica tega društva. Tukaj zapušta soproga, njeno, starše z

imenom Riška, brata, dve sestri in več otrok.

Bila je jako vneto in marijiva delavka in agitatorica za tukajšnje društvo "Postojnska jama" št. 138 SNP. Zasluge, ki jih ima pri društvu, ji bodo ohranjene kot častni spomin. Nasebina in SNPJ je z njo izgubila dobro agitatorico. Bila je splošno priljubljena in spoštovana med vsemi, ki so jo poznali ter se divili njeni odločnosti ter vedno veselumu razpoloženju.

Pokojna Mary Podboy je zapustila tudi med tujaknjimi delavci častni spomin. Bila je žena, ki se ni bala odkrito povedati in izraziti svojih misli. Tisti, ki čutimo in mislimo enako, kot je čutila pokojnica, bomo nadaljevali z obdelovanjem polja, na katerem smo skupno s pokojnico orali ledino že pred 20 leti, kajti naše delo ne prestane.

Pokojna Mary Podboy je bila članica od mes. junija minulega leta angleško poslujočega društva "Pioneer of Washington county", katero ji je ohranilo tudi njeno ustanovno društvo št. 138. Obe društvi sta ji darovali krasne vence v zadnji pozdrav. Tako častnega pogreba še ni videla naša nasebina.

Družini izrekamo naše iskreno sožalje. Obenem se zahvaljujemo vsem skupaj za tako veliko udeležbo.

John Koklich, predsednik društva "Postojnska jama".

Smrtina kosa.

Frum, W. Va. — O delavskih razmerah bi poročal, pa se skoro ne izplača prostor trati v naši Prosveti, poročati pa imam žalostno vest, da je naše društvo "Slovenski rožmarin" št. 388 SNPJ v Purglovu, W. Va., zgrubilo tajnika John Drazenovica.

Dne 5. marca je šel na delo kot navadno, se poslovil od svojih dragih zdrav in vesel, ob treh popoldne ga je v rovu ubila razstrelba. Pet ur po nezdgoji so ga prinesli ven. Sliši se, da jih več pogrešajo, koliko je v tem resnice pa ne vem.

Pokojni je bil rodom Hrvat, rojen leta 1892, sedaj star 37 let, torej v resnici še v najlepših moških letih. Doma je bil iz H-kraja Lika, občina Brinje na O-rvaškem, Jugoslaviji. Tu na Hri zapušta žalujočo soprogo in tri male otroke, najstarejši star 3 in pol leta, najmlajši pa leto in pol. V stari domovini zapušta tri brate, enega pa v Cruledu, Pa., ter v okolici več drugih sorodnikov. Bil je zelo priljubljen med vsemi tujaknjimi prebivalci, kar je pokazal njegov pogreb, ki so se ga udeležila tudi vsa tri društva, katerih je bil član. Ta so 388 SNPJ, 608 HBZ in Moose št. 921. Pogreb se je vršil civilno na Morgantown pokopališču.

Preminuli je bil naprednega mišljenja, bojeval se je v dolgi premogarski stavki nad dve leti, to je, ves čas, odkar so podjetniki prelomili pogodbo z rudarsko unijo. Sedaj je delal koma en mesec dni, pa je moral dati svoje življenje na oltar ne-nasitnega kapitalizma. — Naše društvo 388 SNPJ ga bo težko pogrešalo. Nam vsem ostalim pa bodi ta nesreča v dokaz, kako velike važnosti in koristi je, če je človek zavarovan pri dobrem društvu kot je naše. Se je veliko rojakov, ki niso člani nobenega podpornega društva, nikar ne odlašajte, marveč takoj se vpišite, dokler je čas, ne odlašajte na jutri. Društvo SNPJ ima odprta vrata, pridite in se pridružite. Poleg tega so tudi druga društva tu in v bližini.

Poslovilni govor ob odprtem grobu pokojnega tajnika Drazenovica je čital predsednik društva 388 SNPJ, brat John Penko, od 608 HBZ Peter Raković in od Moose Stefan Krajnc. Naše društvo izreka globoko sožalje njegovi družini in sorodnikom!

Joseph Zeleznik, zapisnikar društva 388 SNPJ.

Bomba v restavraciji.

Chicago. — V soboto zjutraj je bila vržena bomba v restavracijo na 2820 W. North ave., ki je napravila škodo za dva tisoč dolarjev. Lastnik restavracije je Holger Hansen.

Ivan Mulek:

OPAZOVANJA

Trunkova svinjska politika. Kadar je moj fajmošter Trunk v stiski za argumente, pokliče svinje na pomoč. Stara krčasnaka navada je že, da potegnjeni v skrajni sili napadajo s "svinjarijo", ki ni bogvekak znak učenosti.

Ker sem v nekem mojem članku omenil Boccaccia in njegov "Dekameron", je Trunk brž zapisal, da se sem zatekel k "svinjakarju" za pomoč. Ne vem, kaj gospodine Trunk misli s "svinjakarjem". Te besede ni v slovarju. Ako misli delavce, ki delajo svinjake ali one, ki kdaj svinjake, ne razumem, kaj ima to delo, ki je v danih razmerah potrebno, opraviti z Boccaccijem.

Vsekakor hoče g. Trunk poriniti Boccaccia med svinje in z njim vred tudi mene, saj piše, da je "perverznejši se zatekajo h gotovim dišavam". Hvala lepa! V svetem pismu je tudi precej "gotovih dišav", zato ga perverznejši tako radi pritiskajo k prsim! Katoliški in drugi krščanski moralisti, ki se sami postavljajo za cenzorje, so še večji perverznejši. Pred par leti so navajili na direktorja čikaške javne knjižnice, da mora umakniti Boccacciajvega "Dekameron", toda moj jim je odgovoril: "Prste proč! Ta knjiga je klasično delo."

Boccaccio je zbral ljudska pripovedovanja o menihih in župnikih svojega časa. Ljudje, ki so si to pripovedovali, so pač videli razmere, v kakršnih je že takrat živel duhovščina. S Trunkovega stališča rečeno: Boccaccio je opisal duhovniške in samostanske svinjarije. Mislim, da moj fajmošter ne bo zanikal resničnosti komedij ...

Novi izsledki o človeški krvi

Raziskavanja zadnjih 25 let so pokazala, da je kri nositeljica nekaterih anovl, ki se podedujejo. Če se primešajo sokrvici — serumu — kakega človeka rdeča krvna telesca iz krvi drugih oseb, tedaj se pod nekimi okoliščinami primeri, da se krvna telesca sesedejo, in sicer se je izkazalo, da se to pripeti samo v primeru, ako spadata obe osebi: tista, ki je dala serum in ona, ki so ji odvzeli rdeča krvna telesca, v neke določene "krvne skupine" ali družine, ki jih razlikujemo četrto vrst.

Ne glede na to, da je to spoznanje silno zmanjšalo nevarnosti pri prenosu — transfuziji — krvi, so ti poskusi, ki so jih znanstveniki in zdravniki napravili na tisoč in tisoč ljudih, rodili tudi važne izsledke in ustvarili oporoča za raziskavanje o podedovanju. Zakaj neko določeno karakteristično lastnost te ali one krvne skupine pač ne more dobiti drugače kakor, da jih podeduje po očetu ali materi. Seveda pa s tem ni rečeno, da jih otrok mora podedovati; pri tem aii onem lahko manjkajo, čeprav sta jih oče in mati imela. Ta dognanja so v zadnjem času že večkrat uporabili pri sodnih obravnah, kjer je šlo za dognanje očetovstva.

Čeprav v zanesljivost te metode nihče več ne dvomi, vendar je moči z njeno pomočjo doprinesiti samo negativni dokaz, in še tega samo v petini vseh primerov.

Dokaže se lahko, da ta ali oni možki ne more biti oče, če nimajo istih krvnih lastnosti, ki so jih izsledili pri detetu, ki jih pa pri njegovi materi tudi ni bilo moči ugotoviti. Raziskavanja o krvnih skupinah so dognala, da so pri različnih ljudeh tudi neke individualne razlike v njihovi krvi. To dognanje je prof. Zangenmeister iz Königsberga (Kraljevega Gradca) zaplelo v nadaljnja raziskavanja, ki so ga dovedla do rezultatov velevažnega teoretičnega in praktičnega pomena. Od njih si obeta velikega napredka vse naravoslovje zlasti pa moderna medicina.

Zangenmeister je domneval, da morajo biti poleg onih individualnih razlik v krvi, ki so jih vzeli za podlago pri razdelitvi krvi v štiri skupine, še druge individualne krvne posebnosti in mnogo si je prizadeval, da jih dožene.

Težavni poskusi, ki jih je napravil Zangenmeister skupaj s fizikom prof. Ganscom, so pokazali naslednje: Ako se pomeša

teh razmer, o katerih pričajo zgodovinski dokumenti, ki nosijo podpise akofov in kardinalov, Zgodovinskih spisov, ki se bavijo z bordelakimi razmerami v srednjeveških samostanih in stanovanjih duhovnov — in tudi na papeškem dvoru — je na kupe. Na primer kardinal Peter Damiani toži v svojem spisu "Knjiga Gomore" iz 11. stoletja, da se nekateri duhovni tako ponizujejo, da počenajo sodomstvo — kar je precej velika svinjarija, če ima ta krčasnaki naziv sploh kak pomen. Neki drugi viri omenja, da sta bila celo v šestem stoletju dva škofa kastrirana (takrat je bilo to barbarstvo prve vrste še postavna kazen) zaradi nujnih svinjarij. A dovolj je tega.

Kar bi rad povedal, je to, da g. Trunk smatra kakega avtorja za "svinjakarja", če opiše "svinjarijo" v samostanih in farovžih. Fotograf, ki fotografira svinjo, je sam svinja! Is that it?

Rad pa bi vedel, kaj so se moralistom svinje zamerile, ki so popolnoma nedolžne pri vsem tem. Noben pravi prasec ne počenja tega, kar počenja ljudje. Moj Trunk se sicer z vsemi štirimi oteplje pravadnega sodstva z živalmi, ki je po vseh znamenih že dva milijona let oddaljeno od človeka, kljub temu pa počene človeka v svinjak, daš sam dobro ve, da med praksičami ni prostitutk. Te so se pojavile šele med civiliziranimi ljudmi, ki jih je ustvaril sam Jehova pred šesttisoč leti!

Če se bo moj Trunk še kaj mešal med svinje, se bojim, da ga požro, kajti žival ne pozna komedij ...

S tem je bilo dokazano da ima krvni serum novorojenčka neke individualne lastnosti, na čijih podlagi je moči dognati detetovega očeta in mater. Na starejših otrokih in na živalih takih poskusov doslej niso napravili v večjem številu. Vzlic temu pa sodijo, da bi se pri mešanju serumov, tudi pri njih pokazale enake reakcije. Vendar pa bo treba to šele natančno preizkusiti. Dobljeni rezultati bodo končno odločili, v koliko se bo ta metoda mešanja krvnih serumov mogla uporabljati v praktične svrhe, zlasti kot dokazovalno sredstvo pri sodniških obravnah in v sistematizaciji gojitvi gotovih plemenitih živalskih vrst.

Mimo teh velevažnih izsledkov pa so raziskavanja še pokazala, da je na sličen način moči dognati tudi nosečnost. V ta namen se pomeša krvni serum dojenčeve matere z nekimi ekstraktom, napravljenim iz iztrebkov pri porodu. Če je bila ženska zares noseča, tedaj mešanica izpremeni svetlost, česar v nasprotnem primeru ni opaziti.

Tudi v drugih področjih so s metodo mešanja krvnih serumov dosegli že lepe uspehe. Zangenmeister in njegova asistenta gđc. dr. Kriegerjeva sta dognala, da je moči na ta način ugotoviti tudi obolenje na različnih veneričnih boleznih, in to v teku ene ure, dočim se sedaj poslužujejo zdravniki v ta namen kompliciranih reakcij, ki trajajo ves dan in še več.

Znanstveniki in zdravniki pričakujejo, da bodo na podlagi teh novih izsledkov mogli ustvariti vrsto novih seroloških reakcij, ki bodo v prid medicini in bodo razen tega pomagale pri raziskavanju mnogih bakterioloških in biokemičnih problemov. (V. in S.)

I. F. . . ro:

JUNAŠKA SMRT

Fancioulle je bil originalen dvorni norec in spadal je skoro med knezove prijatelje. Toda za ljudi, ki sa pečajo s komiko, imajo resne stvari fatalno privlačnost in dasi se slihi nekam čudno, da se ideje domovine in svobode despotično polasti možganov dvornega norca, vendar se jo zgodilo, da se je Fancioulle nekega dne zapletel v zaroto, ki so jo snovali nekateri nezadovoljni plemiči.

Povsod so dobri ljudje, ki izročje pravice prekuže, ki hočejo strmo glavi kneza ali organizirati prekrat v družbi, ne da bi se z njo o tem posvetovali. Zarotniki so bili razkrinkani, aretirani in obsojeni na smrt. Med njimi je bil tudi Fancioulle.

Knez je bil neprijetno prenečen, ko je zagledal svojega ljubljence med zarotniki. Knez ni bil ne slabši, ne boljši od drugih. Toda bil je izredno občutljiv in zato čisto tudi bolj krut in despotičen, nego drugi. Bil je zelo navdušen za lepe umetnosti in v tem pogledu je veljal za izbornega strokovnjaka. Obenem je bil pa nenasiten razuzdane. Ljudje in njihova morala so mu bili deveta briga. Bil je sam umetnik in kot tak je najbolj sovražil dolgočasje. Skrajno soporni so mu bili vsi vtorglivi poizkusi podložnikov, ki so skušali tega tirana sveta strmo glavi ali pa uiti njegovi železni peti. Velika njegova nesreča je

bila, da nikoli ni imel tako silajnega gledališča, da bi se zadovoljil z njim njegov umetniški duh. So mladi Neroni, ki ginejo v mladosti in čitih dobra volja ostane neznana vse večne čase.

Božja previdnost je dala našemu knezu večje sposobnosti, nego so bile njegove dežele. Naenkrat se je raznesla vest, da je knez vse zarotnike pomilostil. Ta vest je temeljila na napovedi velike predstave, na kateri bi moral igrati Fancioulle eno svojih najboljših vlog. Predstave bi se morali udeležiti vsi na smrt obsojeni plemiči. In ljudje so govorili, da je to najboljši dokaz knezove plemenitosti.

Pri tako ekscentričnem človeku je bilo vse mogoče, celo plemenitost in velikodušnost, osobito ker je mogel upati, da najde v tem novo naslodo. Toda onim, ki so se mogli pogledati v to nemirno dušo, se je zdelo verjetneje, da hoče knez preizkusiti duševno silo na smrt obsojenih. Hotel je izrabiti priliko, da napravi fiziološki poizkus velike važnosti in da ugotovi, v koliko moči v takem položaju trpeti umetnikova duša.

Končno, ko je nastopil slavnostni dan, se je pokazal knežji dvor v vsem svojem sijaju in razkošju. Svečanost in njeno razkošje je bilo nepopisno.

Fancioulle se je odlikoval zlasti v nemih vlogah ali pa v takih, ki imajo malo besed in ki so čisto glavne v simboličnem prikazovanju skrivnosti življenja. Na oder je stopil elegantno in nepripriljeno, kar je imponiralo

vsem gledalcem tako, da se jim je nesrečni harlekin v dno duše zasmilil.

Če rečemo o igralcu, da je dober, rabimo formulo, ki združuje v sebi i umetnost i prizadevanje i voljo. Če bi znal igralec prikazati onega, čigar življenje igra, tako lepo in nazorno, kakor so prikazani najboljši antični kipci, o katerih bi človek mislil, da žive, vidijo in diha, bi dosegel ogromen uspeh. Fancioulle je tisti večer prekosil samega sebe. Prihajal je in odhajal, smejal se je in plakal, igral je z neko posebno mikavnostjo božanstva in nadnaravnostjo. Nemogoče je opisati umetniški užitek, ki so imeli gledalci tisti večer. Fancioulle jim je dokazal, da je opojnost umetnosti najslajša in da lahko ublaži še tako skeleče rane. Dokazal jim je, da genij lahko igra komedijo na robu svojega groba z radostjo, ki mu zastira pogled v grob.

Vse blazirano in frivočno občinstvo je podleglo skoro vsemogočnemu vplivu njegove umetnosti. Nič več ni mislil na smrt, ne na žalost in ne na muke. Vsi so se vdajali opojnosti pri pogledu na živo umetnost. Po dvorani so opetovano zadoneli izrazi odobravanja in občudovanja. Sam knez je svojem harlekinu navdušen pleskal.

Toda zdelo se je, da mu roje po glavi neke skrivne misli. Pa vendar ni čutil, da je v svoji despotični moči premagan. Morda pa je bil razočaran v svojih na-

dah in se je čutil osmejenega. Take misli so rojile ljudem po glavi, ki so opazovali knezov obraz, ki je bil še bolj blek kot običajno. Njegove ustnice so se vedno bolj stiskale, oči so se mu lakrile, obenem je pa ostantativno pleskal talentu svojega bivšega prijatelja, tega čudovitega harlekina, ki se je norčeval iz smrti. Gledalci so opazili, da se je knez naglil k svojemu pazu in mu nekaj zašepetal na uho. Lokave oči navihane dečka so se radostno zaskrile. Hitro je zapustil knezovo ložo, kakor da gre izpoinit nujno povelje.

Čez nekaj minut je neprijetno piskanje prekinilo Fancioullovo igro in vsi gledalci so se združili. A iz kota, od koder se je začelo piskanje, je planilo dete, ki se je kar dušilo od smeha.

Fancioulle je najprej zatnil oči, potem jih je izbulil, odprl je vrata, kakor da hoče globoko vdihniti, zamajal se je malo naprej in nazaj, sledil je pa padel mrtav na oder.

Kaj je res opravilo nepričakovano piskanje krvnika ob žrtev? Ali je knez opustil svoje morilne naklepe? Ali pa se mu je dragi in nenadomesljivi Fancioulle zasmilil? Kdor hoče, lahko verjame.

Uporni plemiči so se tisto noč zadnjič zabavali. Še iste noči so bili usmrteni.

Od tistega časa je prihajalo na knežev dvor mnogo igralcev iz tujine, odličnih in znamenitih, toda nihče se ni mogel kosati s Fancioulom in tudi knez ni nobenega tako visoko cenil.

Niko:

NAKLJUČJE

"Veselo novo leto, Mežar! Kako si zadovoljen z obračunom minulega leta? Zatrdo si razmišljal o njem, saj si prokurist v banki?"

"I seveda. Pa kakor gotovo se pišem za Mežarja, sem tudi zares mežar, ali pa je moja sreča mežava in brljava. Lahko mi zabrusiš v obraz Vodnikove besede, samo malo spremenjene: '... lače te sreča — najde te ne!'"

"I kaj pa se ti je pripetilo, da modruješ?"

"Danes bi bil milijonar, da nisem pravi pravcati, pristni mežar! Ondam so se mi sanjale številke 189. Že prej sem kanil kupiti srečke. Tedaj pa sem jo ubral k naši blagajni in vprašal tovariša, ima li katero srečko, kjer se tiče te številke vkup. Našla se je ena, menda 24.189, in sem jo kupil. Tri dni nato sem ves besen ugotovil, da je zadela glavni dobiček 1.200.000 Din neka višja, ki pa je na zadnjih treh mestih imela vendarle 189. Zakaj le nisem dal poprej do kraja preiskati? Bili sta v celoti naprodati je dve taki kombinaciji, moji dve srečki. Potegnjeni sta bili obe, čudo prečudno! Na prvo sem zadel znatno vsoto, druga — druga pa je ostala nekupljena. Da sem si nabavil obe ali vsaj drugo, bi ti zdaj z milijonarjem govoril!"

"Beži, no, beži! Sanje so prazne marnje. Vse to je zgolj babja vera in vrača slučaj. Golo naključje. Ako bi človek zapisoval alične dogodke, bi se jih nabralo na kilometre."

Koliko sem doživel podobnih presentivnih primerljajev, a jim ne pripisujem nikake vzročne medsebojne zveze. Da ti nave-dem samo en zgled iz svetovne vojne. V Gorici sva s prijateljem Mešičkom poslovala kot telefonista v vojašnici na Travniku. Ker sva bila zbog neprestanega streljanja vsa prečeta, nama je drugo jutro častnik etapnega poveljstva svetoval, naj se ponoči preseliva iz prvega nadstropja v črsto pritličje. Tako sva naredila, tovariš je šel celo v klet spat, kjer so počivali vsi častniki in podčastniki z moštvo vred. Še tisto noč je bila najina soba uničena, padla pa sva odnesla zdravo božo. Slutnja? Mislim, da je gola naključba.

No, ker se še v tej tolikrat obstrteljavani vojašnici, naj domam se eno zgodbo. Zapisoval sem italijanske vojne ujetnike nekako v početku l. 1916. Ob imenih kot Starz ali Jurco ... sem se zdrnil. Ta ali oni prostak je to zapazil in pripomnil: La crede che re un ome tedesco? (Mislite, da je nemško ime?). Nemško ne, pač je slovensko, sem odvrnil. In eden mi je pri-znal, da mu znajo stari še po naše govoriti. Pri nekaterih sem

naletel celo na slovenske knjige v krušnjaku, n. pr. Ciril-Metodov koledar. Mimogrede povedano: tudi pisatelj Scipio Slataper, sin slovenskega "zlatopera" iz Medreje, se je boril in naposled padel v tej okolici, izvrstno je poveljal naše kraje v delu "Il mio Carso." Za enega njegovih romanov vem, da je preveden na francoščino.

Ko smo torej sestavili seznam v petih izvodih za nekoliko stotin vojnih ujetnikov, sem jih moral na glas čitati. Mož za možem je na moj poziv stopil strumno predme, salutiral in javil: Presente! (Tukaj!). Nato so se uvrščali v red, namenjen za odhod v zaledje. Sam sem stal na kupu kamenja, ki ga je bil oddobil sovražni izstrelke v našem poslopu. Toliko da krepko izustim ime: Luigi Granata! se odzove strašanski reak-bum! in granata — debela ploška iz ladijskega topa — se je razpočila onkraj našega zidu, menda v Paternolijevi knjigarni.

"Faccia presto, signor caporale!" (Zurite se, g. korporal!) so mogletovali z drhtečim glasom in val prepadi ujetniki. Tudi meni ni bilo posebno ugodno pri arcu sprčo takih naključij, a vršiti je bilo treba dolžnost. Ni li to čeden primerljaj? Kakor da sem jo priklkal, to trebušasto granato! In vendar ni nobene vzročne zveze med mojim pozivom in njenim prihodom. Takšno pa bi prav gotovo čutil to-temističen ali vsaj mističen poedinec."

"Ej, prijatelji, samo delaš se nejevernega Tomaža. Čemu pa si neke trdil oziroma nekoga navajal: 'Med nebom in zemljo je še mnogo stvari, ki jih ne razumemo?'"

"Prav rad priznam, da nam je še marsikaj neznano in tajno, kar pa se bo prej ali slej pojasnilo. Vendar porečem kakor Emerson: Majhni duhovni zahtevajo vsak dan čudes, izrednosti, izjem, nepravilnosti; zabijo pa največjih čudežev, kakršni so v rednih in pravilnih pojavih naše okolice in nas samih: spočetje, rojstvo, rast, presnavljanje, potom tuga in trdi zakoni, ki ravnaajo in vladajo vse-mir ..."

V restavraciji. Prinesite mi golaš! — Zal, nimamo ga več. Pa telečje pečenke. — Tudi pošlo. Pa dajte goveje meso. — Tudi govedine nimamo več. Hudiča, vaš jedilni list je kot radikalni volilni proglaš. Mnogo piše na njem, a nazadnje ljudje ničesar ne dobe.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojem prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

KNJIGE

delavskega problema

Proletarska Revolucija, spisal N. Lenin. To je genijalna polemika Lenina proti Kautskega, vsebuje in rešuje velike delavske probleme, kot npr.: kapitalistična in delavska demokracija, diktatura proletarijata, sovjeti, osvajanje vlade itd. To so osnovna vprašanja za osvoboditev delavskega razreda. Valed tega je absolutno potrebno, da se vsak delavec in delavka s tem spozna. Cena je 35c.

Komunistični Manifest, spisal K. Marks in F. Engels. Če ravno je spisana še v letu 1847, ta knjiga vsebuje ogromni material za razumevanje osnovnih zakonov delavskega razreda. Cena je 15c.

SESTAVA SOVIJSKE RUSIJE V POLITIČNEM IN GOSPODARSKEM OZIRU, spisal W. H. Humphries. — Cena je 15c.

JUG. RADNIČKA KNJIŽARA

1255 W. 18. Street (Pilsen Sta.)

Chicago, Ill.

IŠČEM SLUŽKINJO

za domača hišna dela in želim, da si razume vsaj nekaj v kuhinji. Pišite koliko ste stari in kakšno delo ste opravljali prej, ter povejte koliko plače zahtevate. Delo je stalno. Pišite na naslov: Fred Zajec, 9921 Ewing Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati slovensko? Naroči si "Slovensko - angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

IZVRSTNA PRILIKA

Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite

list Prosveta vsak dan za eno leto in knjigo AMERIŠKI SLOVENC, vredno \$5.00 — ako nam pošljete brez odbitka svoto \$6.30.

Ali pa tri knjige: SLOV-ANGLEŠKA SLOVNICA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednost \$5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto \$6.30.

To velja za člane S.N.P.J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$7.50.

Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupne vrednosti za \$2.50 knjig, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZE, ali pa ZAJEDALCE in HRBTENICO in INFORMATOR ako nam pošljete svoto \$3.90. Nečlani pošljejo \$4.50. Ali pa za \$2.90 pol leta list Prosveta in knjigo JIMMY HIGGINS. Nečlani \$3.50.

To vse velja za stare in nove naročnike. Vsek mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravništvo na naslov:

PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Pošljam \$.....
Ime.....
Naslov.....
Družina..... Čl. družina.....

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kole-darje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmernne, unijako delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informaciji na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTМЕНA POJASNILA

Jack London:

MORSKI VRAG

(iz angleščine prevajal I. M.)

Stopil sem iz čolna in pogumno stopal proti grivastemu samcu sredi njegovih družic. Oborožen sem bil s pravim krepelcem, s kakršnim so veslači ubijali ranjene morake pse, ki so jih lovcu zveleli v čoln. Bil je samo pol drugi čevlj dol, jaz pa nisem v svoji popolni nevednosti vedel, da je kreplec, katerega so uporabljali na suhem, kadar so ali na ležiščah morskih psov, meril štiri, pet čevljev. Samice so se mi nerodno kotalele s pota; razdalja med menoj in samcem se je zmanjšala, postavil se je na plavuti ves ardit. Bila sva kakih deset korakov vsakebi. Stopal sem pogumno naprej, vsak trenutek pričakujoč, da se obrne in pobegne.

Ko sem bil kakih pet korakov od njega, mi je šnila plačljiva misel v glavo: Kaj pa, če ne pobegne? Ej, udaril ga bom s krepelcem! V svojem strahu sem bil pozabil, da sem prišel tja, da bi žival dobil, ne pa, da bi jo poglaval v beg. Tedaj je zarenčal in se zagnal proti meni. Oči so se mu svetile, gobec je imel široko odprt, silni zobje so bili beli, krvoločni. Brez sramu priznam, da sem se jaz obrnil in pobegnil. Žival je tekla nerodno za menoj, ampak dobro. Bil je samo še dva koraka za menoj, ko sem skočil v čoln in ko sem odrinil z veslom, so njegovi zobje zgrabili veselno lopato. Močni las se je zdobil kot jajčna lupina. Maud in jaz sva bila prepadena. Trenutek pozneje se je potopil pod čoln, pograbil gredelj in močno strelal čoln.

"Moj Bog!" je rekla Maud. "Pojdiva nazaj."

Jaz pa sem odmajal z glavo. "Jaz tudi lahko storim, kar so drugi storili, in jaz dobro vem, da so drugi ljudje s krepelcem ubijali morake pse. Mislim pa, da je boljše, če pustim prihodnjic samce pri miru."

"Moja želja je, da bi jih," je rekla Maud. "Sedaj pa nikar ne recite: 'Prosim, prosim,' sem vzklilnil skoraj jezen.

Ni mi dala odgovora in vedel sem, da jo je moj glas moral užaliti.

"Prosim, odpustite," sem rekel ali pravzaprav zavpil, da bi me silila v silnem tulenju. "Ako boste tako govorili, se obrnem in grem nazaj; ampak pošteno rečeno, rajši bi ostal."

"Samo ne recite, da prihaja to od tod, ker ste vzeli žensko s seboj," je rekla. Naamehnila se mi je prijazno in vedel sem, da ni bilo treba odpustati.

Veslal sem nekoliko sto metrov vzdolž obale naprej, da se malo umirim, nato pa sem zopet stopil na suho.

"Prosim, bodite oprezní," je zaklicala za menoj.

Pokimal sem z glavo in stopal naprej, da bi od strani napadel najbližji harem. Vse je šlo dobro, dokler nisem nameril udarca proti glavi od drugih oddaljenih samic. Zgrešil sem jo. Zarenčala je in se skušala umakniti. Stekel sem za njo in vnovič udaril; zadel sem jo na hrbet namesto na glavo.

"Pazite se!" sem slišal Maudin klic.

V svojem razburjenju se nisem zmenil, kaj se godi okrog mene; ko sem se ozrl, sem videl gospodarka harema, ki je dri proti meni. Močno zasledovan sem vnovič pobegnil v čoln. Vendar to pot Maud ni nasvetovala, da bi se podala nazaj.

"Po mojih mislih bi bilo najboljšje, če bi pustili hareme pri miru in obrnili svojo pozornost na samotne živali, ki niso videti nevarne," je rekla. "Gotovo ste je brali o njih. To so mladi samci, ki še niso dovolj stari, da bi imeli lasten harem. V knjigi jim pravijo holuščiki ali tako nekako. Če iznajdemo, kje se podajajo na suho —"

"Meni se pa zdi, da ste postali bojviti," sem se zasmeljal.

Zardela je, hitro, lepo. "Priznam, da mi poraz ni všeč, kakor ni vam, in kakor mi ne prija pobijanje takih zalih, nedolžnih živali."

"Zalhi!" sem dejal. "Jaz ne najdem kar nič zalega na teh živalih, ki so divjale za menoj."

"To je vaša vidik," se je namejala. "Pregleda niste imeli. Ako vam ne bi bilo treba iti tako blizu živali —"

"To je tisto!" sem vzklilnil. "Daljši krepelc moram imeti. Tisto zlomljeno veslo porabim."

"Sedaj mi pride na misel," je rekla, "da mi je kapitan Larsen pravil, kako navalijo ljudje na taka ležišča morskih psov. Oni ženejo živali v majhnih čredah nekoliko dalje v notranje kraje, potem jih pa pobijejo."

"Da bi gnal enega tistih haremov, tega pa se ne lotim," sem ugovarjal.

"Saj imamo še holuščike," je rekla. "Holuščiki se podajajo sami na suho. Spominjam se, da sem v neki knjigi brala, da se nahajajo med haremi široka pota in toliko časa, dokler se holuščiki drže teh potov, jih pustijo gospodarji haremov pri miru."

"Tamle je eden," sem rekel in pokazal na mladega samca v vodi. "Opazujva ga, če bo šel na suho, pojdiva za njim."

Res je splovil naravnost na obrežje in zlezl v nekako ozko vrzel med dvema haremov; gospodarji so sicer dajali svarična znamenja, vendar ga niso napadli. Opazovala sva ga, ko je lezel počasi proti notranji deželi, držeč se takozvane poti med haremi.

"Sedaj pa za njim," sem dejal in stopil na suho. Priznam pa, da sem imel kaj malo poguma, ko sem mislil, da bo treba iti skozi oarče te silne črede.

"Dobro bi bilo da bi čoln privezali," je rekla Maud.

Stopila je iz čolna in stala zraven mene; ves začuden sem jo gledal.

Odlučno je priklamala z glavo. "Da, z vami grem; zaradi tega privežite čoln in dajte tudi meni krepelce v roke."

"Pojdiva nazaj," sem rekel potrto. "Mislim, da bo trava koncem zadostovala."

"Sami veste, da ne bo," je odgovorila. "Ali naj grem jaz naprej?"

Skomignil sem z ramo; goreče sem občudoval to ženko in občutil nekaj ponos; dal sem ji zlomljeno veslo, sam pa vzel drugo. V nervoznem strahu sva stopala izpočetka. Maud je enkrat od strahu zakrčila, ko je neka samica pomolila radovedni gobec proti njenemu čevlju, in večkrat sem tudi jaz iz tega vzroka pospešil korake. Razen svaričnih glasov samic ni bilo opaziti nobenega sovražnega znamenja.

Namerila sva na ležišče živali, na katero niso bili moraki psi dobrodušni in hkratu brez strahu.

Prav na sredi črede je bilo tulenje strahansko. Človeka je kar omamljalo. Ustavil sem se in se bodrilno nasmejal Maudi. Ravnodušnost se mi je bila prej vrnila kot njej. Videl sem, da se je še vedno silno bala. Stopila je tik k meni in zavpila:

"Strašno se bojim!"

A jaz se nisem bal. Dasi se utisek novosti najinega položaja še ni bil izgubil, je mirno vedenje živali pregnalo moj strah. Maud je trepetala.

"Bojim se in se ne bojim," je klepetala in čeljusti so se ji tresle. "Moje slabo telo se boji, ne jaz."

"Saj je vse dobro, sem jo miril in moja roka se je nagiboma in zaščitno oklenila okoli nje.

Nikdar ne pozabim, kako sem se v tistem trenutku hipoma zavedel, da sem mož. Prvotne globine moje narave so izginile. Čutil sem se, da sem možki, zaščitnik slabotnih, borbeni samec.

[Dobro se počuti]